ជំពូកទី ៦

បរិយាកាសវិនិយោគថ្មី

នៅពេលគេសាកសួរពាណិជ្ជករកម្ពុជាភាគច្រើនថា ហេតុដូចម្តេចបានពួកគេមិនវិនិយោគបន្ថែម សម្រាប់ការនាំចេញ? ពួកគេសុទ្ធតែផ្តល់នូវតែចម្លើយដូចៗគ្នាថា ពីព្រោះពួកគេមិនទទួលបាននូវឥណទាន ដែលមានល័ក្ខខ័ណ្ឌសមស្រប សម្រាប់វិនិយោគបន្ថែម ស្ថានភាពមិនល្អនៃហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធនៅកម្ពុជា មិនអាចឱ្យគេប្រគល់ទំនិញបានទាន់ពេលវេលាដល់អតិថិជន ចំណាយក្រៅផ្លូវការទៅលើតម្រូវការផ្នែករដ្ឋបាល និងអំពើស៊ីសំណូករបស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល មានកម្រិតខ្ពស់ហួសហេតុ ធ្វើឱ្យផលិតកម្មក្នុងប្រទេស មិនអាចមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែងបាន។ ចំណាយខ្ពស់ និងភាពស្មុគស្មាញដ៏ច្រើន ក្នុងការទិញបរិក្ខារសំខាន់ៗពីបរទេស តម្លៃអគ្គិសនី និងតម្លៃប្រេងឥន្ធនៈ ថ្លៃខ្ពស់ជាងនៅក្នុងបណ្តាប្រទេសជិតខាងយ៉ាងខ្លាំង ហើយប្រទេសកម្ពុជា ពុំមានប្រព័ន្ធច្បាប់ដែលប្រសិទ្ធភាព និង ស្អាតស្អំឡើយ កំលាំងពលកម្មមានការអប់រំ និងបណ្តុះបណ្តាលមិនបានល្អគ្រប់គ្រាន់ ឯពាណិជ្ជករជាច្រើន មានចំណែកទីផ្សារដ៏សមរម្យរបស់ខ្លួន នៅក្នុងទីផ្សារក្នុងប្រទេសរួចទៅហើយ។

បញ្ហានេះក៏កើតមានដូចគ្នា សម្រាប់វិនិយោគិនបរទេស ដែលចង់មកវិនិយោគនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ពួកគេជាច្រើននាក់ សំឡឹងមកប្រទេសកម្ពុជា រួចចាកចេញទៅវិញ ដោយសារតែប្រទេសនេះមាន ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធមិនល្អ ខ្វះការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុក្នុងប្រទេស ថាមពលមានតម្លៃខ្ពស់ ហើយការផ្គត់ផ្គង់ទៀតសោត ក៏មិនជាប់លាប់ ខ្វះតម្លាភាពផ្នែកច្បាប់ គ្មានតុលាការពាណិជ្ជកម្ម និងគ្មានយុត្តាធិការដែលគួរឱ្យគោរព រដ្ឋបាល ពុករលួយ អំពើរត់ពន្ធ ផលិតផលដែលមានភាពប្រកួតប្រជែង ព្រមទាំងភាពស្មុគស្មាញ និងថ្លៃចំណាយខ្ពស់ ទាក់ទងនឹងការនាំចូលវត្ថុធាតុដើមមកក្នុងប្រទេស និងការនាំផលិតផលចេញទៅក្រៅប្រទេស។ ក្រុមហ៊ុនបរទេសមួយចំនួនប្រកាន់យកវិធីសាស្ត្រ ប្រថុយប្រថានតិចបំផុត ដោយបើកត្រឹមតែការិយាល័យតំណាងមួយ ហើយរកប្រភពផ្គត់ផ្គង់ពីក្រុមហ៊ុន នៅក្នុងប្រទេស។ លើកលែងតែឧស្សាហកម្មកាត់ដេរចេញ ក្រុមហ៊ុនធំៗសំរេចជ្រើសរើសយកប្រទេសផ្សេងវិញ សម្រាប់ធ្វើការវិនិយោគ ដែលមានទ្រង់ទ្រាយធំ។

មនុស្សជាច្រើននឹងទទួលស្គាល់ថា អ្វីៗទាំងឡាយកំពុងត្រូវបានកែលំអ ប៉ុន្តែអ្នកដែលចង់មកវិនិយោគ និងអ្នកដែលបានវិនិយោគរួចហើយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា កំពុងតែខ្វាយខ្វល់។ គំរោងវិនិយោគទាំងឡាយដែលបានទទួលការអនុម័ត បានធ្លាក់ចុះពី ៨៣២ លាន ដុល្លារ នៅឆ្នាំ ១៩៩៨ មកត្រឹម ២១៧ លាន ដុល្លារ នៅឆ្នាំ ២០០៤។

វិនិយោគផ្នែកកសិអាជីវកម្ម បានធ្លាក់ខ្លាំងជាងនេះ គឺធ្លាក់ពី ២៨% មកនៅត្រឹម ៣,៧% នៃតួលេខសរុប។ ការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) បានកើនឡើងដល់ ២៤៣ លាន ដុល្លារ នៅឆ្នាំ ១៩៩៨ ហើយបន្ទាប់មក បានធ្លាក់ជាបន្តបន្ទាប់មកត្រឹម ១៤១ លាន ដុល្លារ នៅឆ្នាំ ២០០២។

បរាជ័យក្នុងការបង្កើតការវិនិយោគពីបរទេស ឬពីក្រុមហ៊ុនក្នុងប្រទេស ពុំមែនជាការឆ្លុះបញ្ចាំងពីកង្វះទ្រព្យសកម្មឡើយ។ ប្រទេសកម្ពុជាមានចំណុចវិជ្ជមានជាច្រើន។ ថ្វីត្បិតតែកម្ពុជា ជាទីផ្សារមួយតូច ហើយទីផ្សាររបស់ប្រទេសជិតខាងរបស់កម្ពុជាមានទំហំធំមែន តែកម្ពុជាគឺជាសមាជិកនៃក្រុមពាណិជ្ជកម្មដ៏សំខាន់មួយ ដែលហៅថា AFTA។ កម្ពុជាមានធនធានធម្មជាតិ។ កម្ពុជាអាចផ្តល់ផលិតផលកសិកម្ម ដែលមានគុណភាពខ្ពស់ ហើយមានផ្ទៃដីមានជីជាតិ ជាច្រើនទៀតសម្រាប់បំពេញតម្រូវការផលិតកម្ម។ កម្ពុជាមានកំលាំងពលកម្ម ជាច្រើន ដែលមានវ័យក្មេង មានសមត្ថភាពរៀនសូត្រជំនាញថ្មីៗ។ ថ្លៃពលកម្មនៅមានកម្រិតទាបនៅឡើយ ហើយប្រទេសកម្ពុជា មានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អ ក្នុងការគោរពតាមបទដ្ឋានការងារអន្តរជាតិ (សូមអានប្រអប់ ទី ៩)។ កម្ពុជាគឺជាកន្លែងដ៏ល្អប្រសើរមួយ សម្រាប់អ្នកទិញដែលមកពីសហរដ្ឋអាមេរិក និងមកពីអឺរ៉ុប ក្នុងការរកប្រភពផ្គត់ផ្គង់ទំនិញផ្សេងៗ ដើម្បីចៀសផុតពីការពឹងផ្អែកច្រើនហួសហេតុលើកការផ្គត់ផ្គង់ពីប្រទេសចិន។ ប្រទេសកម្ពុជាអាចជាទីកន្លែងសម្រាប់រកប្រភពសម្រាប់ការងារកម្មន្តសាល ពីក្រុមហ៊ុនទាំងឡាយដែលមកពីថៃ ចិន និងវៀតណាម ព្រោះថ្លៃចំណាយនៅប្រទេសទាំងនោះ មានការកើនឡើង។

សំណួរមួយដែលមានសារៈសំខាន់គឺ: តើធ្វើដូចម្តេចដើម្បីឱ្យការចូល WTO របស់កម្ពុជា អាចនឹងពង្រីកទ្រព្យសកម្មវិនិយោគរបស់ប្រទេសជាតិ ហើយលុបបំបាត់ចោលនូវកង្វះខាតរបស់ខ្លួន? គួរកត់សំគាល់ថា WTO គ្រាន់តែអាចរួមវិភាគទានប៉ុណ្ណោះ។ សមាជិកភាពក្នុង WTO នឹងមិនកសាងផ្លូវថ្នល់ សាលារៀន ឬបង្កើតការងារដោយផ្ទាល់ ឬបែងចែកថ្នាំពេទ្យ ដែលមានតម្លៃថោកនោះឡើយ។WTO មិនអាចដាក់កំហិតឱ្យក្រុមហ៊ុន ណាមួយវិនិយោគឡើយ។ WTO គ្រាន់តែអាចជួយកម្ពុជា ឱ្យបង្កើតបរិយាកាសមួយ សម្រាប់ការវិនិយោគ តែប៉ុណ្ណោះ។

ដូចបានពិភាក្សានៅក្នុងជំពូកទី ៥ ផលប៉ះពាល់ពីដំបូងនៃ WTO គឺស្ថិតលើបរិយាកាសច្បាប់។ ប្រសិនបើក្រុមហ៊ុនបរទេសមើលមកស្ថាប័នរបស់កម្ពុជា ជាពិសេសស្ថាប័នតុលាការ ក្រសួងមន្ទីរនានារបស់រដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋបាលខេត្តក្រុង ហើយមានជំនឿទុកចិត្តលើប្រព័ន្ធ និងស្ថាប័នទាំងនោះ នោះគេនឹងឃើញកាន់តែច្បាស់ អំពីផលប្រយោជន៍នៃកិច្ចព្រមព្រៀង WTO។

ប្រអប់ទី ៩: អង្គការ WTO និងបទដ្ឋានការងារ

ទំនាក់ទំនងរវាងសិទ្ធិរបស់អង្គការ WTO និងការទទួលស្គាល់បទដ្ឋានការងារអន្តរជាតិ ពីសំណាក់សមាជិក ទាំងឡាយរបស់គេ គឺជាបញ្ហាមួយមានយូរមកហើយនៅក្នុងអង្គការនេះ។ គំនិតផ្តួចផ្តើមនានា ក្នុងការធានាឱ្យមានចំណងទាក់ទងជាផ្លូវការ ដែលអាចអនុវត្តបានតាមច្បាប់ បានទទួលបរាជ័យមួយផ្នែកធំ ដោយសារប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍបានមើលឃើញបញ្ហាទាំងនេះ ថាជាមធ្យោបាយក្លែងបន្លំសម្រាប់ការពារទីផ្សារ នៅក្នុងបណ្តាប្រទេសឧស្សាហកម្ម។

អាស្រ័យហេតុនេះ ការលើកលែងតែមួយរបស់ GATT ចងក្រងវិធានការទប់ទល់នឹងផលិតផលនាំចេញដែលផលិតដោយពលកម្មពន្ធនាគារ។ ក្រៅពីនេះ យោងលើមូលដ្ឋានច្បាប់ សមាជិកអង្គការ WTO មិនអាចរើសអើងបានឡើយ ទាក់ទងនឹងកាតព្វកិច្ច WTO របស់ពួកគេក្នុងការប្រឆាំងតបនឹងប្រទេស ដែលមិនបានអនុម័ត ឬមិនគោរពតាមបទដ្ឋានរបស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ (ILO)។ ពួកគេក៏មិនអាចរើសអើងដោយផ្តល់លក្ខណៈ អំណោយផលដល់ប្រទេសដែលបានអនុម័ត ឬដែលបានគោរពតាមបទដ្ឋានការងាររបស់ ILO ដែរ។ រីឯកិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណៈអនុគ្រោះ នោះគឺជារឿងមួយផ្សេងទៀត ក្នុងនេះ សហរដ្ឋអាមេរិក និងសហភាពអឺរ៉ុប ច្រើនយកបទដ្ឋានការងារធ្វើជាលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ។

នៅឆ្នាំ ១៩៩៦ រដ្ឋមន្ត្រី WTO បានទាត់ចោលនូវការប្រើប្រាស់បទដ្ឋានការងារសម្រាប់គោលបំណងការពារ ប៉ុន្តែបានឯកភាពគ្នាក្នុងការ "បន្តសាជាថ្មី" នូវការសន្យារបស់ខ្លួនចំពោះការពិនិត្យមើលបទដ្ឋានទាំងនោះ។ ពួកគេ បានអះអាងថា ILO គឺជាស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការកំណត់ និងចាត់ចែងបទដ្ឋានទាំងនោះ។ អង្គការ WTO គ្មានអ្វីក្រៅពីទំនាក់ទំនងសហប្រតិបត្តិការជាមួយអង្គការ ILO ឡើយ។

ការបង្កើតសេវាគាំទ្រ

ការសន្យារបស់កម្ពុជាក្នុងផ្នែកសេវាកម្ម អាចទាក់ទាញវិនិយោគិនច្រើនបំផុត។ ដូចអត្ថន័យនៃឈ្មោះរបស់ខ្លួន អង្គការ WTO គឺជាកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីពាណិជ្ជកម្ម ពុំមែនជាកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីវិនិយោគទេ ហើយវិធានលើសេវាកម្មស្ទើរតែទាំងស្រុង ពាក់ព័ន្ធនឹងការវិនិយោគ។ យ៉ាងណាក៏ដោយ ដើម្បីធ្វើពាណិជ្ជកម្ម លើ សេវាកម្មនានា ដូចជាធនាគារ សេវាធានារ៉ាប់រង ទូរគមនាគមន៍ និងសំណង់ អតិថិជន និងក្រុមហ៊ុនសេវាកម្ម ភាគច្រើនត្រូវស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសតែមួយ។ ល័ក្ខខ័ណ្ឌដែលក្រុមហ៊ុនផ្តល់សេវាបរទេស អាចបង្កើតក្រុមហ៊ុនរបស់ខ្លួននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយនេះជាកម្មវត្ថុនៃការចរចាចូលជាសមាជិក WTO។

ប្រអប់ទី ១០ បង្ហាញអំពីខ្លឹមសារសង្ខេប ស្តីពីដំណើរការនៃកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅ ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មលើផ្នែកសេវាកម្ម (GATS) រីឯប្រអប់ទី ១១ ឆ្លុះបញ្ចាំងនូវការសន្យាសំខាន់ៗមួយចំនួនបន្ថែមទៀតរបស់កម្ពុជា។ គេបានបង្ខំឱ្យអ្នកចរចាធ្វើការសន្យាចំពោះ GATS ប៉ុន្តែ WTO មិនប៉ះពាល់ដល់ទិដ្ឋភាពជាច្រើននៃសេដ្ឋកិច្ចសេវាកម្មរបស់កម្ពុជាឡើយ។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់នូវការពន្យល់ច្បាស់លាស់ របស់ខ្លួននៅក្នុងផ្នែកសំខាន់ៗ មួយចំនួន។ ជាទូទៅ ប្រទេសនានាធ្វើការចរចាកិច្ចសន្យាថ្មីអំពីសេវាកម្មតាមពេលវេលា ដោយសារគេបានចរចា ក្នុងការបន្ថយពន្ធគយរបស់ខ្លួនជាជំហានៗ ដែលក្នុងករណីមួយចំនួន គេចំណាយពេលអស់ជាង ៥ ទសវត្ស ឯណោះ។

នៅក្នុងរយៈពេលវែង ការបើកឡើងនូវវិស័យសេវាកម្មនៅកម្ពុជាគប្បីផ្តល់ផលប្រយោជន៍ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនកម្ពុជាស្ទើរតែទាំងអស់ ជាពិសេសក្រុមហ៊ុននានាស្ថិតនៅក្នុងវិស័យកម្មន្តសាល និងវិស័យកសិកម្ម ដោយផ្តើមចេញពីសេវាហិរញ្ញវត្ថុដ៏មានប្រសិទ្ធភាព និងមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែង ទៅកាន់ទូរគមនាគមន៍ និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដឹកជញ្ជូនទំនើប ការកែលំអសេវាកម្ម និងគាំទ្រនូវការបង្កើនឧស្សាហកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែងនៃការនាំចេញរបស់កម្ពុជា។

ប្រអប់ទី ១០ : តើកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ WTO ស្តីពីសេវាកម្ម ដំណើរការរបៀបណា?

កិច្ចព្រមព្រៀងវិនិយោគទូទៅស្តីពីពាណិជ្ជកម្មលើសេវាកម្ម (GATS) មានចែងអំពីកាតព្វកិច្ច ដែលសមាជិកទាំងអស់ចាំបាច់ត្រូវទទួលយកបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ។ ជាទូទៅ ប្រទេសនានាប្រកាន់យកតែកាតព្វកិច្ចណាដែលពួកគេចង់បាន និងសេវាណាដែលពួកគេចង់បើកទូលាយតែប៉ុណ្ណោះ។ វិនិយោគិនទទួលការធានាថា ពួកគេនឹងបានទទួលផលប្រយោជន៍ពីឥរិយាបថ ដែលយ៉ាងហោចណាស់ ពួកគេនឹងបានទទួលផលប្រយោជន៍ ដែលមានលក្ខណៈអំណោយផលដូចមានបញ្ជាក់នៅក្នុង "កម្មវិធីសេវា" របស់សមាជិក WTO នីមួយៗដែរ។ ប្រការនេះពុំមែនមានន័យថា រដ្ឋាភិបាលពុំអាចផ្តល់ល័ក្ខខ័ណ្ឌអំណោយផលបន្ថែមទៀតនោះឡើយ រដ្ឋាភិបាលនានា ច្រើនតែជ្រើសរើសយកការធ្វើបែបនេះ ប៉ុន្តែល័ក្ខខ័ណ្ឌបែបនេះអាចគ្មានសុវត្ថិភាព ហើយទំនងជាមិនអាចអនុវត្តបានទេ។

កាតព្វកិច្ចសំខាន់ពីររបស់ GATS ដែលសមាជិកត្រូវបំពេញគឺ:

- បទបញ្ញត្តិផ្នែកសេវាកម្មត្រូវមានតម្លាភាព ដូចជាប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបង្កើតកន្លែងសាកសួរព័ត៌មាន ដែលក្រុមហ៊ុនសេវាកម្មបរទេស អាចទទួលព័ត៌មានស្តីពីវិធាន និងច្បាប់អនុវត្តផ្សេងៗ។
- MFN (សូមអានជំពូកទី ៤) ឬឥរិយាបទគ្មានការរើសអើង រវាងអ្នកផ្តល់សេវាបរទេស។ អាចមានការលើកលែងចំពោះវិធាននេះ ហើយកម្ពុជាបានអនុវត្តតាមការលើកលែង នោះមួយចំនួន។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ លទ្ធភាពចូលទៅកាន់ទីផ្សារ និង "ឥរិយាបថពាណិជ្ជកម្មថ្នាក់ជាតិ" (ឥរិយាបថពាណិជ្ជកម្មចំពោះអ្នកផ្តល់សេវាបរទេស លើមូលដ្ឋានស្មើភាពគ្នាជាមួយអ្នកផ្តល់សេវា ក្នុងប្រទេស) គឺជាបញ្ហាពីរសម្រាប់ការចរចា និងជាការសន្យាដ៏ជាក់លាក់របស់ជាតិ។

ដូចជាប្រទេសសមាជិកដទៃទៀតរបស់ WTO ដែរ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវមានកម្មវិធីសេវាមួយ ដែលចងភ្ជាប់ជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងចូល WTO ទៅតាមវិស័យ ថាតើមានការសន្យាដែរឬទេ ហើយប្រសិនបើមានការសន្យារួចហើយ តើមានការកំហិតអ្វីខ្លះដែលអនុវត្ត ចំពោះឥរិយាបថពាណិជ្ជកម្មថ្នាក់ជាតិ និងលទ្ធភាពចូលទៅកាន់ទីផ្សារ?

ចំពោះសកម្មភាពសេវានីមួយៗ និងចំពោះការប្រកាន់ឥរិយាបថពាណិជ្ជកម្មថ្នាក់ជាតិ និងលទ្ធភាពចូលទៅកាន់ទីផ្សារ កម្មវិធីនេះគ្របដណ្តប់លើការផ្តល់សេវាបួនប្រភេទ ដែល GATS បានទទួលស្គាល់។ លទ្ធភាពទាំងបួន នោះគឺៈ

១. ការផ្គត់ផ្គង់ឆ្លងដែន ("ប្រភេទទី ១") ដែលការផ្តល់សេវាត្រូវធ្វើដោយឆ្លងដែន ឧទាហរណ៍ ការហៅទូរស័ព្ទអន្តរជាតិ ឬការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យលើប្រព័ន្ធអ៊ិនធើណែត។

២. ការប្រើប្រាស់នៅបរទេស ("ប្រភេទទី ២") ដែលអ្នកប្រើប្រាស់ត្រូវតែឆ្លងដែនដើម្បីទទួលសេវា ឧទាហរណ៍ ទេសចរណ៍។

៣. វត្តមានពាណិជ្ជកម្ម ("ប្រភេទទី ៣") ដែលក្រុមហ៊ុនសេវាបរទេសបង្កើតក្រុមហ៊ុនជាក់ស្តែង នៅក្នុងទីផ្សារ ឧទាហរណ៍ សេវាធនាគារ ឬហាងលក់ទំនិញនានា។

វត្តមាននៃបុគ្គលជាតិ ("ប្រភេទទី ៤") ដែលជនបរទេសផ្តល់សេវាដោយផ្ទាល់នៅក្នុងទីផ្សារ ឧទាហរណ៍ ទីប្រឹក្សា អ្នកចម្រៀង និងកីឡាករបាល់ទាត់ជាដើម។

ការសន្យារបស់ WTO ធ្វើឱ្យវិនិយោគិនជឿទុកចិត្ត

វិនិយោគិននៅក្នុងវិស័យសេវាកម្ម ត្រូវមានជំនឿទុកចិត្តអំពីល័ក្ខខ័ណ្ឌអប្បបរមា ដែលនឹងភ្ជាប់ជាមួយប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួននៅកម្ពុជា។ រដ្ឋាភិបាលអាចសម្រេចចិត្តក្នុងការផ្តល់ល័ក្ខខ័ណ្ឌប្រសើរជាងល័ក្ខខ័ណ្ឌទាំងឡាយណា ដែលបានឯកភាពគ្នាក្នុង WTO ប៉ុន្តែរដ្ឋាភិបាលមិនអាចដាក់ល័ក្ខខ័ណ្ឌទាបជាងល័ក្ខខ័ណ្ឌរបស់ WTO ឡើយ។ នោះគឺជាមធ្យោបាយមួយក្នុងការបង្កើតសុវត្ថិភាពខ្លះសម្រាប់វិនិយោគិន។

ឧបសម្ព័ន្ធ ង១ និង ង២ ពិនិត្យមើលជាក់លាក់ថា តើ GATS ធ្វើឱ្យមានផលប៉ះពាល់ ដល់សេវាហិរញ្ញវត្ថុ និងសេវាសំណង់ដូចម្តេចខ្លះ។ គេឃើញច្បាស់ថា វិស័យទាំងពីរនេះមានលក្ខណៈសំខាន់ចំពោះការអភិវឌ្ឍ ក្នុងពេលអនាគតនៃឧស្សាហកម្មដែលផ្តល់ផលិតភាព និងឧស្សាហកម្មដែលមានភាពប្រកួតប្រជែងនៅកម្ពុជា។ វិស័យទាំងនោះ គឺជាផ្នែកមួយនៃហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធអាជីវកម្មគ្រឹះ ប្រសិនបើគ្មានវិស័យទាំងពីរនេះទេ វិស័យដទៃទៀតក៏ប្រាកដជាមិនអាចរីកចម្រើនបានដែរ។ វិស័យដទៃទៀតចាំបាច់ត្រូវដើរតួឱ្យកាន់តែសំខាន់ ដែលធ្វើឱ្យការសន្យាមានន័យចំពោះ WTO។ វិស័យទាំងនោះរួមមាន: សេវាទូរគមនាគមន៍ អប់រំ សុខាភិបាល ច្បាប់ គណនេយ្យ និងការដឹកជញ្ជូនអ្នកដំណើរ។

ជួនកាលមានការយល់ច្រឡំថា តាមរយៈការសន្យាចំពោះការបើកទូលាយវិស័យសេវាកម្ម រដ្ឋាភិបាលនឹងបញ្ឈប់សិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការគ្រប់គ្រងសេវាទាំងនោះ ឧទាហរណ៍ដូចជាផលប្រយោជន៍នៃសុខភាព និងសុវត្ថិភាពសាធារណៈ ឬចំពោះការការពារឧស្សាហកម្មធនាគារ និងធានារ៉ាប់រងតាមរយៈបទបញ្ញត្តិដ៏តឹងរ៉ឹង។ រដ្ឋាភិបាលរក្សាសិទ្ធិដាច់ខាតក្នុងការគ្រប់គ្រង សូម្បីតែនៅក្នុងករណីខ្លះតម្រូវឱ្យមានការរើសអើង រវាងក្រុមហ៊ុនក្នុងប្រទេស និងក្រុមហ៊ុនបរទេស។ ហើយក៏ពុំមែនជាករណីដែល GATS បង្ខំឱ្យធ្វើឯកជនភាវូបនីយកម្ម ចំពោះសេវាកម្មសាធារណៈសំខាន់ៗដែរ។ ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាល មានបំណងរក្សាទុកសកម្មភាពសេវាតាមផ្នែកទាំងស្រុង ឬតាមសកម្មភាពសេវាជាក់លាក់ ឱ្យស្ថិតនៅក្រោមកម្មសិទ្ធិសាធារណៈ រដ្ឋាភិបាលអាចធ្វើដូច្នេះបាន។ ឧទាហរណ៍ដូចជា សេវាផ្នែកអប់រំ សុខាភិបាល និងផ្គត់ផ្គង់ទឹកស្អាតនៅអឺរ៉ុបជាដើម។

ប្រអប់ទី ១១ : ការសន្យារបស់កម្ពុជា លើផ្នែកសេវាកម្ម

ភាគច្រើននៃអ្វីៗ ដែលកម្ពុជាបានឯកភាពនៅក្នុង WTO គ្រាន់តែឆ្លុះបញ្ចាំងនូវកំណែទម្រង់គោលនយោបាយដែលបានអនុម័ត ឬដែលបានរំពឹងទុកតែប៉ុណ្ណោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សុវត្ថិភាពនៃ "ការរៀបចំកម្មវិធី" នឹងមានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងចំពោះវិនិយោគិន។ ក្នុងករណីខ្លះ ប្រទេសកម្ពុជាបានទទួចសុំបំរុងទុក នូវទិដ្ឋភាពនៃគោលនយោបាយបច្ចុប្បន្នរបស់ខ្លួន ដែលដាក់កំហិតចំពោះអ្នកផ្តល់សេវាបរទេស។

ការបំរុងទុកទូទៅ ឬការបំរុងទុកតាមខ្សែទទឹងរួមមាន:

- ការការពារសិទ្ធិ និងការការពារល័ក្ខខ័ណ្ឌ*បច្ចុប្បន្ន* របស់អ្នកផ្គត់ផ្គង់សេវាបរទេស *ដែលកំពុងដំណើរការ* ។ ប្រការនេះមានន័យថាក្រុមហ៊ុនសេវា របស់បរទេសដែលបានដំណើរការ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាកន្លងមក នឹងមិនបាត់បង់ឧត្តមភាពដែលពួកគេបានទទួលរួចហើយនោះទេ (ទោះបីជាឧត្តមភាពទាំង

នោះ ជាឧត្តមភាពដែលវិនិយោគិនថ្មីមិនបានទទួលក្តី) ។

- ការបន្តហាមឃាត់មិនឱ្យជនបរទេសធ្វើជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិលើដីធ្លី ។
- កាតព្វកិច្ចចំពោះវិនិយោគិនដែលស្វែងរកគ្រឿងលើកទឹកចិត្ត ក្នុងការបណ្តុះបណ្តាល ដល់ពលរដ្ឋកម្ពុជារាប់ទាំងមុខតំណែងគ្រប់គ្រងផងដែរ ។ ប្រសិនបើគ្មានការគិតទុកបែបនេះទេ នោះកាតព្វកិច្ចនេះ អាចរងការប្រឈមមុខនៅក្នុង WTO ។
- ល័ក្ខខ័ណ្ឌសម្រាប់ជនបរទេសដែលមានបំណងធ្វើការនៅប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្នុងនោះរួមមានអ្នកមកពិនិត្យលទ្ធភាពធ្វើអាជីវកម្ម អ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងការបង្កើតគ្រឹះស្ថានពាណិជ្ជកម្មនៅកម្ពុជា និងអ្នកផ្ទេរការងារផ្ទៃក្នុងក្រុមហ៊ុនសាជីវកម្ម (បុគ្គលិកប្រតិបត្តិ បុគ្គលិកគ្រប់គ្រង និងបុគ្គលិកជំនាញនៃក្រុមហ៊ុនបរទេសដែលធ្វើការនៅតាមផ្នែក និងសាខារបស់ក្រុមហ៊ុន) ។
- ការលើកលែងនានាក្រៅពី MFN នៅក្នុងវិស័យសោតទស្សន៍ (Audio-visual) និងវិស័យដឹកជញ្ជូន ។ ប្រការនេះមានន័យថា កម្ពុជាអាចបន្តមានកិច្ចព្រមព្រៀង ពិសេសជាមួយ ប្រទេសជិតខាងលើវិស័យដឹកជញ្ជូនជើងគោក នាវាចរណ៍តាមដងទន្លេមេគង្គ និងវិស័យសមុទ្រ ។ នៅក្នុវិស័យសោតទស្សន៍មានន័យថា កិច្ចព្រមព្រៀងផលិតកម្មខ្សែភាពយន្តរួមគ្នា និងកម្មវិធីគាំទ្រសោតទស្សន៍អន្តរជាតិនឹងត្រូវបានការពារមិន ឱ្យមានការប្រឈមពី WTO ។

នៅក្នុងកម្រិតតាមវិស័យ ឬតាមខ្សែបណ្តោយៈ

- សេវាខាងក្រោមនេះត្រូវបានបើកទូលាយ លើកលែងតែល័ក្ខខ័ណ្ឌស្តីពីការចល័តបុគ្គលិកបរទេសៈ
  - សេវាឯកទេសនានា
  - សេវាកុំព្យូទ័រ សេវាជួល-ភតិការ (rental/leasing) និងសេវាអាជីវកម្មដទៃទៀត
  - សំណង់ និងវិស្វកម្ម (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ង២)
  - សេវាកម្មចែកចាយ និងសេវាកម្មលក់រាយ
  - ការអប់រំ
  - សេវាកម្មបរិស្ថាន
  - សេវាមន្ទីរពេទ្យ
  - សេវាផ្នែកកំសាន្ត វប្បធម៌ និងកីឡា

- សេវាច្បាប់: ការហាមឃាត់ក្រុមហ៊ុនច្បាប់បរទេសក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ត្រូវអនុវត្តជាបន្ត រាប់ទាំងការហាមឃាត់លើការតំណាងកូនក្តីដោយផ្ទាល់នៅតុលាការផងដែរ ។
- ទូរគមនាគមន៍: បើកចំហសេវាដឹកជញ្ជូន សេវាទូរស័ព្ទចល័ត សេវាផ្តល់តម្លៃបន្ថែម និងសេវាទូរស័ព្ទលើតុ ។ សេវាទូរស័ព្ទលើតុជាមូលដ្ឋាន ស្ថិតក្នុងភាពផ្តាច់មុខរបស់ក្រុមហ៊ុន Telecom Cambodia រហូតដល់ថ្ងៃ ទី ១ ខែមករា ឆ្នាំ ២០០៩ ។
- សេវាធានារ៉ាប់រង: បើកទូលាយយ៉ាងច្រើន លើកលែងតែការធានារ៉ាប់រងឆ្លងដែន ។ ការផ្តល់អាជ្ញាបណ្ណគឺធ្វើឡើងដូចគ្នានឹងក្រុមហ៊ុនជាតិដែរ ។ ចាំបាច់ត្រូវធ្វើការផ្ទេរហានិភ័យធានារ៉ាប់រងបន្តចំនួន ២០% ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនធានារ៉ាប់រងបន្ត (កម្ពុជារេ Cambodia Re) រហូតដល់ថ្ងៃ ទី ៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ។ បរិមាណទឹកប្រាក់ធានារ៉ាប់រងដែលមានចំនួន ៥០០ ០០០ ដុល្លារ ឬតិចជាងនេះ ត្រូវធានារ៉ាប់រងបន្តក្នុងប្រទេស រហូតដល់ថ្ងៃទី ៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៨ ។ (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ង១) ។
- សេវាធនាគារ: មានការបើកចំហសេវាធនាគារពាណិជ្ជកម្មភាគច្រើន រាប់ទាំងការទទួលប្រាក់បញ្ញើ ការផ្តល់ឥណទាន និងសេវាទូទាត់បណ្ណឥណទាន ។ ក្រុមហ៊ុនបរទេសចាំបាច់ត្រូវបំពេញតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌផ្តល់អាជ្ញាបណ្ណ (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ង១) ។
- ទេសចរណ៍ និងការធ្វើដំណើរ: បើកទូលាយយ៉ាងច្រើន ។ សិទ្ធិក្នុងការបង្កើតផ្នែកនេះ អនុវត្តសម្រាប់តែសណ្ឋាគារចាប់ពីផ្កាយបីឡើងទៅ ។ ការចេញលិខិតអនុញ្ញាតឱ្យបើកភោជនីយដ្ឋាន នឹងនៅបន្តគិតគូរលើលក្ខណៈក្នុងប្រទេស ។
- សេវាដឹកជញ្ជូន: ការដឹកជញ្ជូនជើងគោក ត្រូវបានបើកយ៉ាងទូលាយ ។ សេវាដឹកជញ្ជូនតាមផ្លូវសមុទ្រអន្តរជាតិ មិនបានសន្យាទេ លើកលែងតែមានការអនុញ្ញាតឱ្យអ្នកផ្គត់ផ្គង់តាមផ្លូវសមុទ្រ "លទ្ធភាពសមហេតុសមផល និងគ្មានការរើសអើង" ចំពោះសេវាគាំទ្រធម្មតា ។ ការដឹកជញ្ជូនតាមផ្លូវអាកាសសន្យាចំពោះតែការបើកឱ្យមានការជួសជុល និងថែទាំយន្តហោះ ការរកទីផ្សារនៃសេវាអាកាស និងប្រព័ន្ធបំរុងតាមរយៈកំព្យូទ័រតែប៉ុណ្ណោះ ។ សេវាដឹកជញ្ជូន តាមបំពង់បង្ហូរ អាចផ្តល់អាជ្ញាបណ្ណដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃសម្បទានដែលផ្តល់ដោយរដ្ឋតែប៉ុណ្ណោះ ។

គ្រឿងលើកទឹកចិត្តចំពោះគំរោងវិនិយោគ

ក្នុងឋានៈជាសមាជិកមួយរបស់ WTO ប្រទេសកម្ពុជានឹងត្រូវរងឥទ្ធិពលពីវិន័យជាច្រើន ទាក់ទងនឹងការប្រើប្រាស់ការឧបត្ថម្ភធន។ ចំណុចទាំងនេះមានបញ្ជាក់នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង WTO ស្តីពីការឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការទប់ទល់ (សូមអានជំពូកទី ៨)។ នៅក្នុងឋានៈជាប្រទេសក្រីក្រ កម្ពុជាទំនងជាមិនប្រើប្រាស់ឧបត្ថម្ភធនដោយផ្ទាល់ ធ្វើជាមធ្យោបាយសម្រាប់ជំរុញការវិនិយោគឧស្សាហកម្មឡើយ។

ការកាត់បន្ថយ ឬអនុគ្រោះពន្ធគយ និងអាករលើតម្លៃបន្ថែម (VAT) នៅតាមព្រំដែនលើវត្ថុធាតុដើមដែលត្រូវនាំចេញក្នុងពេលបន្ទាប់ ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាឧបត្ថម្ភធនចំពោះការនាំចេញនៅក្នុង WTO។ ប្រការនេះអាចនាំឱ្យមានវិវាទ ទោះជាករណីនេះទំនងជាមិនកើតមាននៅកម្ពុជាក្តី។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការធ្វើបែបនេះអាចនាំឱ្យមានការដាក់ពន្ធគយបន្ថែម ឬពន្ធទប់ស្កាត់[៣] មកលើផលិតផលកម្ពុជា នៅក្នុងទីផ្សារនាំចេញរបស់កម្ពុជាទៀតផង។

នៅក្នុងដំណើរការចូលទៅកាន់ WTO គេបានគូសបញ្ជាក់ថា កម្មវិធីអនុគ្រោះដែលមានក្នុងពេលបច្ចុប្បន្នមានលក្ខណៈ "ស្មុគស្មាញយ៉ាងខ្លាំង ខ្វះតម្លាភាព និងងាយរងការរំលោភបំពាន"។ ជាងនេះទៅទៀត គ្រោះថ្នាក់អំពីសកម្មភាពទប់ស្កាត់ (រារាំង) អាចកើតមាននៅក្នុងទីផ្សារនាំចេញ ដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់សុវត្ថិភាព និងដល់ភាពអាចប៉ាន់ប្រមាណទុកជាមុនបាន ដែលវិនិយោគិន និងអ្នកទិញផលិតផលរបស់កម្ពុជាចង់បាន។ ប្រព័ន្ធដកយកប្រាក់ពន្ធមកវិញ គឺជាវិធីមួយដែលធ្វើឱ្យកាន់តែមានស្ថិរភាព និងស្របតាមវិធានរបស់ WTO។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ជាជាងឱ្យវត្ថុធាតុដើមនាំចូលរួចពន្ធគយ ឬមិនជាប់អាករលើតម្លៃបន្ថែម នៅពេលដែលវត្ថុធាតុដើមនោះនាំចូលមកកាន់ប្រទេសកម្ពុជា គេអាចទាមទារឱ្យសងចំណាយលើពន្ធគយ ឬអាករលើតម្លៃបន្ថែមទាំងនោះនៅពេលនាំផលិតផលចេញ។ អ្នកចរចារបស់កម្ពុជាបញ្ជាក់នៅ WTO ថា ប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ននេះគ្មានធនធានរដ្ឋបាល ចាំបាច់សម្រាប់ដំណើរការប្រព័ន្ធដកប្រាក់ពន្ធវិញទាំងស្រុងឡើយ។ គេបានផ្តល់ឱកាសដល់អ្នកចរចាកម្ពុជា រហូតដល់ឆ្នាំ ២០១៣ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះ។

ដូចគ្នាដែរ ប្រទេសកម្ពុជាចាំបាច់ ត្រូវពិនិត្យមើលខ្លឹមសារនានានៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ WTO ស្តីពីវិធានការវិនិយោគដែលទាក់ទងនឹងពាណិជ្ជកម្ម (TRIMs)។ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះហាមឃាត់កិច្ចប្រតិបត្តិ មួយចំនួន

---

[៣] ពន្ធទប់ស្កាត់ គឺជាពន្ធនាំចូលបន្ថែមដែលគេដាក់នៅក្នុងកម្រិតមួយ ដើម្បីទូទាត់កាត់កងគ្នាជាមួយតម្លៃឧបត្ថម្ភធន។

ដែលល័ក្ខខ័ណ្ឌវិនិយោគអាចធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការប្រកួតប្រជែងអន្តរជាតិ។ ឧទាហរណ៍នៃវិធានការ ដែលទាក់ទង នឹងគ្រឿងលើកទឹកចិត្តដល់ការវិនិយោគ ក្នុងការប្រើប្រាស់វត្ថុធាតុដើមក្នុងប្រទេស ឬក្នុងគោលដៅនាំចេញជាក់លាក់ ត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតនៅក្រៅច្បាប់។ គេជឿថា គ្រឿងលើកទឹកចិត្តទាំងអស់នេះធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ពាណិជ្ជកម្ម អន្តរជាតិ។ ប្រទេសកម្ពុជាបានលុបបំបាត់វិធានការមួយនៅក្នុងច្បាប់វិនិយោគរបស់ខ្លួន ដែលបានកំណត់ថា ការ លើកលែងពន្ធគយលើការនាំចូល អាស្រ័យលើការនាំចេញផលិតផល ៨០% ហើយកម្ពុជាបានធានាចំពោះ WTO ថា កម្ពុជានឹងមិនបង្កើតគ្រឿងលើកទឹកចិត្តណាដែលផ្ទុយនឹងកិច្ចព្រមព្រៀង TRIMS នេះឡើយ។

វិធាននានារបស់ TRIMS និងកិច្ចព្រមព្រៀងនានា អំពីការឧបត្ថម្ភធននៅក្នុង WTO នឹងត្រូវអនុវត្តក្នុង ការបង្កើតតំបន់សេដ្ឋកិច្ចពិសេសនៅកម្ពុជា។ សមាជិកដទៃទៀតជាច្រើន បានបង្កើតតំបន់ទាំងនេះ ដោយគ្មានការ លំបាកអ្វីនៅក្នុង WTO ឡើយ។